# A KÉPES BESZÉD NAGYMESTERE

## ELŐSZÓ EZÉKIEL PRÓFÉTA KÖNYVÉNEK ÚJ FORDÍTÁSA ELÉ

Ruff Tibor

„A szellemvilág nyelve a képes beszéd." (Paul Yonggi Cho)

Hogy a próféták és az álmok, látomások szoros összefüggésben vannak, a legtöbb ember számára ismert, az azonban kevésbé köztudott, hogy a próféták sajátos „színházi előadásokat", pontosabban szólva – modern művészetelméleti szavakkal – „performance"-okat, „happening"-eket, „action"-öket[1] adtak elő az Örökkévaló szavát átadandó az embereknek. Nemcsak szavakkal kommunikáltak, hanem jelképes tettekkel is, amelyek – az említett avantgarde irányzatok öndefinícióinak is megfelelve – abban különböztek a hagyományos színházi előadásoktól, hogy a próféta önmagát, egészségét, életét, társadalmi státuszát stb. is veszélybe, kritikus helyzetbe hozta, azaz nem színészként, nem szerepként, hanem saját sorsában üzenetével azonosulva, teljes személyiségével, önnön életével adta elő Istentől elrendelt allegorikus vagy szimbolikus cselekvéssorozatát.

Az ősi prófétai hagyomány, melynek szellemében már jóval Ezékiel, a képes beszéd és az ókori performance nagymestere előtt is előfordult, hogy egy próféta megverette magát prófétatársával, mert üzenetét a királynak valódi sebekkel és véraláfutásokkal kellett előadnia; vagy Hóseás prófétának egyenesen azért kellett Isten parancsára egy – vagy talán két? – parázna nőt vennie feleségül, majd tőle született gyermekeit Nem-Szeretettnek és Nem-Népemnek szólítgatnia gyermekkorukban, később pedig – átmenetileg – elválnia, hogy saját családja életén szemléltesse és élje meg a legmélyebb valóságként Isten Izraellel és Júdával, mint feleségeivel kapcsolatos élményeit, s így azokat mind verbálisan, mind egész életével Isten sorsát téve láthatóvá, kommunikálja Isten népe, azaz „felesége" irányában. A gyámügy kiszállna ma azonnal Hóseásékhoz, s rossz belegondolni, mi történne, ha ő arra hivatkozna, hogy családi életét Isten útmutatása szerinti jelképként vezeti… hogy pedig a gyermekei életében ez milyen következményekkel járt, arról nem tudunk meg semmit, bár később, Isten parancsára, valamikor aztán már Szeretettnek és Népemnek kellett hívnia őket, hogy ezzel Izrael és Júda visszafogadását szemléltesse Istenhez, mindenesetre nem lehetett könnyebb sorsuk, mint ősapjuknak, Izsáknak, akit

1 A magyar kortárs művészet köreiben például évek óta zajlik belső vita, miután a kommunista titkosszolgálatok által is gazdagon dokumentált első magyar happening iratait feldolgozták (amely egyes résztvevőinek később az ilyen és hasonló akcióik miatt el kellett hagyniuk az országot, ami szintén e kommunikációs forma hatékonyságát, és prófétai eredetét sugallja): https://www.artmagazin.hu/articles/archivum/1102b752445f00cc0e6dcd18f3fd0041 (letöltés 2024.11.05)

édesapja, Ábrahám, hasonlóan mély traumával vezetett be a szimbolikus sorsalakítás prófétai tudományába, minél fogva Isten egyik bibliai neve az lett: „Izsák félelme".

De mi is történik ilyenkor? Ezékielt Isten rendszeresen „emberfia!" megszólítással illeti, ami egyértelmű előreutalás az Emberfiára, Jézusra, a Messiásra, aki Isten képmása lesz: „aki őt látja, látja az Atyát". A láthatatlan Isten felkér egy embert, hiszen az ember az ő élő, látható képmása, hogy jelenítse meg őt a láthatóban a többi ember számára. Ezékielnek többszáz napig kell egyik oldalán feküdnie, önmaga elé egy téglát rakva a földre, amelyre rákarcolja Jeruzsálemet. A porból ostromsáncokat kell húznia kis makettje köré és ostromot kell indítania ellene. „Tekintetedet irányítsd erősen a városra (szó szerint: „a téglára"), karodat tűrd fel, és ostromold…" Mindeközben egy vastepsit kell arca elé tartania önmaga és a város közé: a vas a bűn jelképe, és Ezékiel kortársától, az ekkor éppen a városban élő Jeremiástól tudjuk meg, „alulnézetből" mit jelentett ekkor a vastepsi: bűneink miatt „felhőbe öltöztél, hogy ne jusson fel hozzád az ima". E többszáz napos, fekve „előadott" jelképes cselekvéssor Ezékiel egészségi állapotát minden bizonnyal nagyon próbára tette, hasonlóan a modern akcióművészet művelőihez, ami, mint avantgarde formai kritérium, tudatos visszanyúlás az archaikus, így a prófétai formákhoz. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy Ezékielnek mindvégig szigorú böjtben kellett ezt tennie, és csodálatos a kicsiny párbeszéd a Forgatókönyvíró és a próféta között, amikor Isten elrendeli, hogy szárított emberi ürüléken kell mindennap, direkt gyatra gabonákból sütött böjti kenyérkéjét megsütnie – hogy ezzel szemléltesse a láthatóban a láthatatlan Isten hangulatát, érzelmeit Jeruzsálemmel és ostromával kapcsolatosan: a kép polgárpukkasztó radikalizmusa maga is példaként szolgál(hatot)t a modern művészetfilozófia számára –, akkor Ezékiel felkiált: „De Uram, én soha nem ettem tisztátalant!", mire az Örökkévaló, megszokott – legalábbis a Bibliában – engedékenységével azonnal módosít: „Tehéntrágyát engedélyezek neked az emberi helyett!" (Ez utóbbi a sivatagos-sztyeppés, fátlan vidékeken máig használt tüzelő.)

Ezékiel látomásairól, álmairól, sőt fizikai-térbeli-időbeli elragadtatásairól, a szellemi világ szintén képekben való látásáról ebben az írásban csak ezen említés erejéig emlékezhetünk meg. Gazdag performance-művészetének is csak töredékeit villanthatjuk fel: egy ízben haját és szakállát karddal kellett leborotválnia, majd szőrüket meghatározott arányokban felosztania: egy részét elégetnie, másikat szélbe szórnia, harmadikat karddal apróra metélni, negyediket ruhája sarkába kötni, majd újra kivennie… Házának falán egy lyukat kellett törnie, s azon át bekötött szemmel költöznie ki az utcára minden bútorával, csak azért, hogy az emberek végül megkérdezzék, mit csinál; de minthogy meg se kérdezték, szól hozzá az Úr, hogy mondja el nekik magától a példa-cselekmény értelmét…

További sok hasonló után végül Ezékiel életében kulminációs pontra jut a láthatatlan Isten „emberfiaként" való élőképi megjelenítése a láthatóban, mégpedig ugyanazon a napon, amikor Nabukodonozor megkezdi Jeruzsálem végső ostromát, amely két évvel később a város és a Salamon építette Szentély katasztrofális pusztulásához vezetett. Ezékiel már korábban is látta elragadtatásban, amint az isteni Jelenlét (S'chíná) tétovázva bár, vissza-visszamenve, de végül elhagyta a Szentélyt, majd a várost, s az Olajfák hegyére fel-

menve keletre távozott, hogy elhurcolt népe után menjen a fogságba, ahogyan azt éppen Ezékielen át kimondta: „én magam leszek nekik Szentélyül a fogságban, ahová mennek". A végső ostrom, végső tragédia kezdetének napján azonban Ezékiel addig soha nem hallott megpróbáltatást jelentő performance-ba „keveredik": reggel Isten közli vele, hogy ma megkezdődik a végső ostrom – az onnan légvonalban kb. 1000 km- re lévő Jeruzsálemben tudja ezt meg aznap, napra pontosan, hiszen Ezékiel maga is Babilon országában él már régóta -, majd három dolgot mond neki: tegyen föl egy nagy kondér húslevest főni, de aztán dobálja ki belőle a húsokat, majd égesse teljesen rozsdává a kondért tűzön (ez az ostromot jelképezi); Ezékiel felesége pedig meg fog halni ezen a napon (hiszen korábbi fejezetekben és más prófétáknál is, a próféta felesége jelképezi a nép egészét, míg a próféta maga a performance-ban Istent „játssza el"), és Ezékiel meg sem gyászolhatja, úgy kell viselkednie a nép előtt, mintha nem történt volna semmi; kivéve a harmadik aznapi cselekvésszimbólumot: a próféta megnémul, és mindaddig néma lesz, amíg megérkezik hozzá majd az első menekült az elpusztult Szent Városból – ez pedig több évvel később teljesedett be, a próféta tehát ettől kezdve évekig egyáltalán nem szólalt meg.

Talán nem kell külön kiszíneznem, hogy mit jelentett ez a nap a próféta személyes életében, amelyben élet-performace-a tragikus módon kiterjedt a családtagjaira, mégpedig oly módon, hogy itt Isten cselekedett, és nem ő: jelképes akciójában csak az őrült főzést kellett neki csinálnia, felesége halála és megnémulása megtörtént vele. Ez az elem is igen gyakori a prófétai performance-okban: a kortárs Jeremiás is így ír, amikor ugyanezen ostrom alatt eljön a rokona, hogy vásárolja őt ki egy földörökségből: „akkor észrevettem, hogy az Úr szava ez", vagyis ami történik vele, az már egy Istentől kezdeményezett újabb szimbolikus cselekvéssor lehetősége és kezdete – így aztán Jeremiás, prófétai reményét kinyilvánítandó megveszi rendes árán a földet, holott tudja, hogy hetven év pusztulás vár az országra s benne telkére, és ő már nem fog élni, mire visszatérnek a leszármazottak, hogy birtokba vegyék – de vissza fognak térni. Jeremiás is „Isten képében" szólt a néphez, így mondja az Írás: életeseményeit, sorseseményeit, üzleti ügyeit is használta az Úr, hogy általuk megjelenítse önmagát a láthatóban.

Hogy mit kellett belül átélnie felesége halálakor a gyászának elrejtésére kötelezett Ezékielnek, miközben izzóra hevítette üstjét benne a szénné égett ételmaradékokkal, némán, mindenki szeme láttára, nem tudom, képesek lehetünk-e egyáltalán beleérezni – hát pontosan ugyanazt, amit az Örökkévaló élt át aznap, szent városát és Szentélyét elveszítve, népét halálba és szétszóratásba engedve annak bűnei miatt. Az isteni kommunikációnak a modernitását messze meghaladó radikalizmusa itt meghalad minden emberi szintet, tehát minden művészi szintet is: ezt már csak Istennek szabad, a próféta saját, személyes, súlyos emberi-családi tragédiája által szól a megkövült szívű emberekhez, hátha megrepednek a kőszívek, emberfeletti erővel, a próféta az isteni történésbe már csak beilleszkedik a maga dolgával, az „őrült főzéssel". Láthatóvá válik az is, amit a próféta korábban már hangsúlyozott: ő nem művész, nem költő, üzenetei nem „szerelmeskedő énekek, szép húrú hegedűk", hanem szavai meg fognak valósulni. Ennek ára, hogy saját életében valósul meg, válik láthatóvá mindenekelőtt az isteni Szó.

E prófétai hagyomány abszolút beteljesítője Jézus, akit a görögös absztrakcióval is dolgozó teológia elsősorban olyan értelemben tekint a „hús-vér testben (szárx) megjelent Igének (logosz)", hogy a teremtő és kinyilatkoztató isteni bölcsesség, értelem és beszéd jelent meg benne szenvedésnek és halálnak is kitett, egyszerű emberként. Ez tökéletesen igaz, azonban a fentebb ismertetett prófétai akcióhagyomány szempontjából egy jóval autentikusabb és a biblikus judaizmus kevésbé absztrakt értelmezés is adható erre, ugyanis a Megváltás hatalmas és örökérvényű tettében a kereszten a Krisztus nemcsakhogy tettlegesen kiváltotta vérével – legalábbis az ezt elfogadó – emberiséget a Gonosz hatalmából egyszer s mindenkorra, hanem egy üzenetet is átadott, magát az evangéliumot. Egy olyan végső üzenetet Istentől, amit nem lehetett pusztán szavakkal átadni, mivel itt Isten legmélyebb és legnagyobb önközlése, saját szíve mélyének teljes kitárása, kinyilatkoztatása történt meg, minden prófétai üzenet csúcspontja. Isten az emberek iránt érzett szeretetét a legmagasabb szinten nem szavakkal adta át, hanem egy olyan cselekedettel, amelyet Az, aki ezt elvállalta, aki ebbe az Isten által indított akcióba beleilleszkedett – hiszen nem ő teljesítette be, hogy ruháit szétosszák, ecettel itassák, hanem Isten teljesített be körülötte és rajta egyetlen nap alatt többszáz korábbi próféciát, Isten „szervezte" körülötte a „színpadot", amely maga volt az élet –, hogy mint Pál hangsúlyozza: „nyilvánosság előtt", saját személyiségének teljességével, testének, lelkének, szellemének árán, teljes emberi élete árán adja át azt a legnagyobb üzenetet, amelyet szavakkal nem lehet átadni. Minden tanúságtevés, amely azóta is az evangéliumot hirdette, hirdeti, mindig más szavakkal, de mindig ugyanezt a kimondhatatlan üzenetet próbálja kimondani, vagy inkább rámutatni, amikor a kereszten Emberfiára mutat, aki egész életét feláldozta azért, hogy egész testével, vérével, fájdalmával, halálával mondja ki a kimondhatatlant, és tegye láthatóvá a láthatatlant, amit semmiféle emberalkotta képmás nem tud megjeleníteni, csak maga az Isten képe, egy bűntelenül élő ember: „Aki engem látott, látta az Atyát."